

KENT ÇOCUKLARININ OYUN OYNAMA İHTİYACININ GİDERİLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA: OYUN EVLERİ

Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET¹

ÖZET

Oyun oynamak; yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, maddi durum, yaşanılan mekân gibi ayrımlar gözlemlenmeden, toplumun bütün kesimleri ve üyeleri tarafından gerçekleştirilen bir etkinlik olmakla birlikte, oyun denilince akla çocuklar gelmektedir. Çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları, çocuğun “fizikî gelişimi”, “psiko-motor gelişimi”, “dil gelişimi”, “duyusal algılama ve zihinsel gelişimi” ve “duygusal gelişimi” bağlamında çocuk oyunlarının olumlu işlevlerini ele alıp değerlendirmişlerdir. Kentleşme ile birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki değişiklikler, özellikle de teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmeler, çocukların oyun oynama ihtiyacını giderme şekillerini hızlı bir şekilde değiştirmektedir. Çarpık kentleşmenin neden olduğu oyun alanlarının yetersizliği, mevcut oyun alanlarındaki güvenlik problemi, oyun ortamlarının çalışan anne ve baba ile paylaşılabilmesi gibi nedenlerle çocuklar, aktif olarak oyunlara dâhil olamamaktadırlar. Bu durum, bir taraftan geleneksel çocuk oyunlarının ortadan kalkmasına neden olurken, diğer taraftan çocuğu tablet, konsol ve internete bağımlı kılmaya ve yalnızlaştırmaya başlamıştır. Yeni şartların ve gereklerin neden olduğu söz konusu durumu fark eden bazı özel kuruluşlar, oyun evleri çatısı altında, benzer yaş grubundan çocukları bir araya getirerek, belirli zaman dilimlerinde, uzmanların gözetimi altında oyun oynamalarını sağlamaktadırlar. Gittikçe yaygınlaşan, hatta bir sektör hâline gelen bu kuruluşlar, 18-66 aylara hitap eden oyun alanlarında, güvenli, temiz ve nezih bir ortamda, çocuklara akranlarıyla gönüllerince eğlenebilecekleri yaşam ve eğlence alanları sunmaktadırlar. Makalede, oyun evleri, kuruluş amaçları, kurucuları, bağlamı, katılımcıları ve oynanan oyunlar açılarından ele alınarak bireysel ve toplumsal işlevleri üzerinde durulmuştur. Yapılan tespit ve yorumlarda Balıkesir’de mevcut oyun evlerinden “katılma”, “gözlem” ve “mülakat” teknikleriyle elde edilen malzeme esas alınmıştır. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde; oyun evlerinin, dış ortamdan izole edilerek evlere ve internete mahkûm edilen çocukları bekleyen tehlikeleri önlemek adına önemli bir rol üstlendikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Oyun Evleri, Oyun, Değişim, Yapı, İşlev.

AN APPLICATION FOR URBAN CHILDREN TO MEET THEIR PLAYING NEEDS: PLAY HOUSES

ABSTRACT

Though playing games is an activity conducted by all segments and members of the society regardless of age, gender, occupation, education, financial status, living conditions, when the word play mentioned what comes to mind is children. Child development and education specialists tackle and assess the positive functions of child games in the context of physical development, psychomotor development and emotional development. The changes in social, cultural and economic lives hand in hand with urbanization, particularly, developments in the field of technology and communication rapidly change the way of supplying for game playing needs of children. Due to the lack of playgrounds, safety issues in existing playgrounds, not being able to share the playing environment with the working parents caused by unguided

¹ Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, abuyukokutan@hotmail.com

urbanization the children are not being able to actively attend to the games. These circumstances, on one hand cause disappearance of traditional child games, and on the other hand, render the children depending on the tablet, console and internet while isolating them. Recognizing the given circumstances and needs, some new enterprises offer game playing under the surveillance of the specialists gathering the children of the similar age groups in a certain timeframe. While increasingly becoming prevalent, even becoming a sector these enterprises cater the recreational settings to the children between months of 18-66 where the children can have fun freely with their peers in a safe, clean and decent environment. In the article, the play houses were addressed from the point of their purpose of establishment, founders, context, attendees and games played as their individual and social functions were elaborated. Determinations and comments made on the ground of the material obtained by the method of attending, observations and interviews from existing playhouses in the city of Balıkesir. As a result of study and assessments it was conferred that the play houses have an important role toward prevention of the dangers children who isolated from outdoors and condemned to indoors and the internet may face.

Keywords: Balıkesir, Play House, Game, Change, Structure, Function.

GİRİŞ

Johan Huizinga'nın "*kültürden daha eskidir*" (1995: 16) dediği oyun hakkında; kavram, anlam, köken, sınıflandırma, tür ve tarihsel gelişim bağlamında, araştırmacılar tarafından verilen bilgileri² tekrara düşmemek adına söze, çocuklar tarafından oynanan oyunların işlevleri üzerinde durarak başlayacağız. Araştırmacıların, oyun kavramı üzerine yapmış oldukları değerlendirmelerin bir kısmı, yetişkin yaşamı için de geçerli olmasına rağmen, oyun denince çoğunlukla akla çocuk gelmektedir. Yapılan araştırmalar, oyunun evrenselliğine ve çocuğun yaşamındaki birincil ihtiyaçlardan biri olduğuna işaret etmektedir (Dönmez, 1992: 24). Bir diğer ifadeyle oyun; çocuğun "sosyal", "psikolojik", "fiziki", "dil" ve "zekâ" gelişimi adına olumlu işlevlere sahiptir (Özhan, 1997: 21-27). Çocuğa eğlenip hoşça vakit geçireceği bir öğrenme ortamı sunan oyun, onun kendi yeteneklerini tanınmasına, sağlıklı gelişimine, saldırganlık dürtüsünün boşaltılmasına, fiziksel ve ruhsal açıdan hayata hazırlanmasına, en önemlisi de kişilik sahibi bir birey olarak gelişmesine olanak sağlar. Çocuğun toplumda çeşitli rolleri üstlenerek diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurma becerilerini arttıran oyun, aynı zamanda duygusal tepkilerin kontrol edilmesine, dikkatin toplanmasına, hayal gücünün gelişmesine de destek olur. Oyunun, çocuk gelişimi ve eğitimi açısından olumlu katkıları, çocuk oyunları üzerine araştırmalar yapan Nebi Özdemir tarafından "fiziki gelişime etkisi", "psiko-motor gelişime etkisi", "dil gelişimine etkisi", "duyusal algılama ve zihinsel gelişime etkisi", "sosyal gelişime etkisi" ve "duygusal gelişime etkisi" başlıkları altında ele alınıp değerlendirilmiştir (Özdemir, 2006: 438-449).

Oyuna yönelik söz konusu olumlu işlevler şüphesiz, birbirlerinden bağımsız düşünülmemektedir. Bir oyunun birden çok olumlu işlevi bulunabileceği gibi bazı araştırmacıların da belirttiği üzere oyun, çocuk ya da yetişkin için, istenildiği takdirde ihmal edilebilecek bir işlevdir. Çünkü bu araştırmacılar göre oyun "keyfe kederdir". *Oyundan alınan zevk, oyunu ihtiyaç olarak hissettirdiği ölçüde oyunun gerekliliği emredici hâle gelmektedir. Oyun her an ertelenebilir veya iptal edilebilir. Oyun, fiziksel bir ivedilik veya ahlaki bir ödev tarafından*

² Oyun hakkında kavram, anlam, köken, tür ve tarihsel gelişim bağlamında verilen bilgiler için bk. And, 2007; Özhan, 1997; Özdemir, 2006; Tezcan, 1977; Dönmez, 1992; Huizinga, 1995; Bateson ve Martin, 2014.

dayatılmış hiç değildir. Oyun bir görev değildir (Huizinga, 1995: 25). Çocuğun “boş zamanını değerlendirici” faaliyetlerdendir (Tezcan, 1977: 5). Huizinga, oyunun yukarıda söz edilen olumlu işlevlerinden ayrı olarak iki üst işlev sıralar. Bunlar, oyunun *bir şey için mücadele* olduğu ya da *bir şeyin temsili* olduğu şeklindedir (Huizinga, 1995: 31). Yani çocuk, kurallı oyunlarda nasıl ki oyunu kazanmak için mücadele ediyorsa, “...mış gibi” yaptığı oyunlarda da aslında yaşamı taklit etmektedir ve bunun bilincindedir. Dolayısıyla oyun, her ne kadar ilk bakışta gündelik hayatın içinde bir mola, bir rahatlama uğraşı olarak gözükse de aslında hayata eşlik etmekte, onun bir tamamlayıcısı, bir parçası rolünü üstlenmektedir (Huizinga, 1995: 25-26).

Bireyin, genel anlamda, psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı olmasının bir işareti olan oyunu (Bateson ve Martin, 2014: 32), işlevsel açıdan anlamlandırabilmek için bağlamıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü oyunlar, belli bir “bağlam”da, yani sosyal çevre ve şartlar altında yaratılmakta, icra edilmektedir. Bir diğer ifadeyle çocuklar, oyunlarını, içinde bulunulan zamanın ve şartların şekillendirdiği, belirli bir tarihî, sosyal, kültürel, fiziki ve teknolojik zeminde oynarlar (Özdemir, 2006: 278). Bu durum, oyun oynama geleneğinin, yapı bakımından donuk, statik bir kalıbı olmadığını, aksine ait oldukları toplumun ihtiyaçları doğrultusunda değişen, gelişen, ortadan kalkan ya da parçalanarak yeni geleneklerin ortaya çıkmasını sağlayan dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 1989: 7). Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre, 2012 yılı itibariyle nüfusunun yüzde 77,2’si kentsel (il ve ilçe merkezleri) alanlarda yaşayan Türkiye’deki çocuklar ve çocuk oyunları da bu değişime ayak uydurma mücadelesi vermektedirler.

Kent çocukları, kentlerde dört duvar arasına sıkışmış şekilde yaşamakta; trafik, hava kirliliği, görüntü ve ses kirliliği, maddi yetersizlikler gibi sorunlarla başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar. Çarpık kentleşmenin neden olduğu oyun alanlarının yetersizliği, ebeveynlerin çalışmak zorunda oluşları ve kentlerde giderek artan güvenlik kaygıları, çocukları evlere hapsedmektedir. Böylece çocukların, akranlarıyla birlikte oynayabilecekleri oyunlar, okulların teneffüs zilleri ile sınırlı kalmaktadır. Oynama ihtiyacını tam olarak gideremeyen çocuk, aile bireylerinden, kendisine en azından ev içinde oynanabilecek oyunlarda eşlik etmelerini beklemekte ancak çalışan anne ve babanın bu konudaki desteği, bilgisayar oyunları ile oyuncak almaktan öteye geçememektedir. Ev içinde de uygun oyun ortamlarının kurulamaması ve aile bireyleriyle bu ortamlarda buluşulamaması, çocukları gittikçe yalnızlığa itmektir. Çocuk, oyun oynamak istemekte ve bu ihtiyacını gidermek için çareler aramaktadır. Bir köşede oturulup, anne bireylerinin gözünün önünde sessizce oynanabilen, oyun arkadaşına ihtiyaç duyulmayan tablet, konsol ve internet oyunları bu noktada devreye girmektedir. Başlangıçta ailelerin şikâyetçi olmadığı bu durum, bir süre sonra çocuğu iletişim araçlarına bağımlı kılıp, kendilerinden ve akranlarından uzaklaştırınca ebeveynler, bu araçlardan kurtulmak için çözüm aramaktadırlar. Çocuğu tiyatroya, sinemaya, lunaparka vb. götürmek, denenen çareler arasındadır. Ancak gözden kaçırılan bir nokta şudur ki, söz konusu etkinliklerde çocuk aktif değildir. Oysa çocuk, kendi isteğiyle kurduğu ya da eşlik ettiği bir faaliyet alanı beklemektedir.

Kentleşme ile birlikte meydana gelen, çocuklar için uygun oyun ortamlarının olmaması ve aile bireyleriyle paylaşılabilmesi sorunu fark eden bazı özel kuruluşlar, oyun evleri çatısı altında, benzer yaş grubundan çocukları bir araya getirerek, belirli zaman dilimlerinde, uzmanların gözetimi altında oyun oynamalarını sağlamaktadırlar. Gittikçe yaygınlaşan, hatta bir sektör hâline gelen bu kuruluşlar, 18-66 aylarına hitap eden oyun alanlarında, güvenli, temiz ve nezih bir ortamda, çocuklara akranlarıyla gönüllerince eğlenebilecekleri yaşam ve eğlence alanları sunmaktadırlar. Makalede, oyun evleri, kuruluş amaçları, kurucuları, bağlamı, katılımcıları ve oynanan oyunlar açılarından ele alınarak bireysel ve toplumsal işlevleri üzerinde

durulacaktır. Yapılan tespit ve yorumlarda Balıkesir’de mevcut oyun evlerinden “katılma”, “gözlem” ve “mülakat” teknikleriyle elde edilen malzeme esas alınmıştır.

YAPISAL ÖZELLİKLERİYLE OYUN EVLERİ

Türkiye’de, “oyun evi” şeklinde kullanımın yanı sıra, “anne ve çocuk oyun evi”, “parti ve oyun evi”, “aktivite merkezi” gibi adlar da verilen oyun evleri, son zamanlarda açılmaya ve bilinmeye başlanmıştır. Ankara, İstanbul, İzmir, Adana gibi büyük şehirlerde gittikçe rağbet görmeye ve yaygınlaşmaya başlayan bu kurumların temel amacı; *çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerini göz önünde bulundurarak motor, dil ve zihinsel gelişimlerini destekleyen programlar ile onların sosyalleşmesi, kendilerini ifade edebilmeleri ve anneleriyle birlikte kaliteli zaman geçirebilmelerini sağlamaktır.* Çalışma sahamız olan Balıkesir’de bu amaçla kurulmuş olan iki tane oyun evi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; 2015 yılının Şubat ayında, sömestr tatili döneminde açılmış olan “*Mini Kulüp Oyun ve Parti Evi Aile Kafesi*”, diğeri ise 2016 yılının Kasım ayında açılmış olan “*Mutlu Çocuk Parti ve Oyun Evi ve Kafe*”dir.

Okul öncesi öğretmeni olan Nazife Özden ve Işıl Asar isimli bir sınıf öğretmenin birliktede açmış oldukları *Mini Kulüp Oyun ve Parti Evi Aile Kafesi*, Balıkesir’in “sakin ve nezih bir semti” olarak nitelenen Bahçelievler Mahallesi’nde yer almaktadır. Kurumun “oyun evi” bölümüyle aktif olarak ilgilenen Nazife Özden, mekânı açma nedenlerini şöyle açıklamaktadır: “*Büyük şehirlerde ailelerin, çocuklarını götürebilecekleri birçok oyun evi mevcutken Balıkesir’de, mevcut bir tek alışveriş merkezinin oyun kısmı dışında seçenekleri bulunmuyor. Yeni nesilde mahalle kültürü, sokak kültürü, bahçe kültürü de kalmadı. Çocuklar televizyonun karşısında, ellerinde tablet ve konsolla büyüyorlar. Bu durum, çocukları yalnızlaştırıyor, içine kapanmalarına sebep oluyor. Biz de çocukların kendi arkadaşlarıyla oynayarak, dokunarak, görerek, söyleyerek büyüebilecekleri bir oyun evi açmaya karar verdik*”. Bunun yanı sıra kurumda, doğum günü, diş buğdayı, bebek kutlama partileri, sınıf toplantıları, piknik, mevlit, kadın günleri gibi organizasyonlar da gerçekleştirilmekte ve söz konusu organizasyonlarla Işıl Hanım ilgilenmektedir. Kendisi bir ilkokulda öğretmenliğe devam ettiği için ancak akşamları ve hafta sonlarında kuruma destek olabilmektedir. Yine, oyun gruplarına ve diğer organizasyon faaliyetlerine yardımcı olan, kafeterya bölümüyle ilgilenen, çocuk gelişimi mezunu Gözde Gökben de kurumda görev yapmaktadır. Kurumun, Bahçelievler semtinde açılmasının nedenleri olarak; kurucularının bu semtte doğup büyümüş olmaları ve bu semtte, çalışan anne-baba sayısının daha yüksek olup, evde bakıcıyla, anneanne ya da babaanne ile zaman geçiren çocuk sayısının daha fazla olması gösterilmektedir (KK-1).³

“*Geniş ve ferah mekânıyla her türlü organizasyon ve etkinlik ile hizmetinizdeyiz*” sloganıyla açılan *Mutlu Çocuk Parti ve Oyun Evi ve Kafe*, asıl mesleği askerlik olan ancak şu an malulen emeklilik aşamasında olduğu için ismini vermek istemeyen bir kişi ve sınıf öğretmeni olan eşi Neşe Özdemir tarafından işletilmektedir. Hâli hazırda sınıf öğretmenliği yaptığı için okul dışı zamanlarında eşine destek olan Neşe Hanım, mekânı açma nedenleri olarak şunları söylemektedir: “*Kreş öncesi döneminde kızımızı götürebileceğimiz bir oyun evi aradık, ancak Balıkesir’de bulamadık. Oysa daha önce görev yaptığımız büyük şehirlerde çok fazla seçeneğimiz vardı. On sekiz aylık olan kızımın kreş için yaşı küçüktü, ancak sosyalleşmesi de gerekiyordu. Kızımızın ve akranlarının bir nefes almaları, birbirleriyle paylaşımlarda bulunmaları, hayatlarında bir değişiklik olması amacıyla böyle bir yeri açtık*”. Kurumda oyun gruplarıyla ilgilenen, çocuk gelişimi mezunu Burçin Onbaşı ile kafeterya ve temizlik işleriyle

³ Çalışma içerisinde kaynak kişiler (KK-1, KK-2, KK-3 ...) şeklinde belirtilmiştir. Kişiler hakkındaki ayrıntılı bilgilere (adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, tahsili, mesleği, görüşme tarihi) makalenin sonunda yer verilmiştir.

İlgilenen yine çocuk gelişimi mezunu Serpil Yüksel de görev yapmaktadır. Bunun yanı sıra doğum günü, toplu kahvaltı, sınıf günleri, bebek mevlidi, mezuniyet balosu, kadın günleri, bebek kutlama partileri gibi organizasyonlarda yardımcı olan personel bulunmaktadır. Kendileri Ankaralı olan Neşe Hanım ve eşi de mekân olarak Bahçelievler Mahallesi'ni tercih etmişlerdir. Bunun nedeni olarak; evlerine yakın olması, çalışan anne-babaların ağırlıkta olması ve semtte Asuva Park olarak bilinen ve aileler tarafından tercih edilen bir parkın yanında olması gösterilmektedir (KK-2).

Eğitimin, davranışın, karakterin oyun yoluyla öğrenildiğini düşünen, oyun oynayan çocuğun mutlu çocuk olduğunu ifade eden Nazife Özden öncülüğünde yürütülen oyun evi etkinlikleri, 18-66 ay (1,5-5,5 yaş) grubuna hitap etmektedir. Çocukların gelişim aylarına göre belirlenmiş olan oyun grupları; 18-24 ay, 24-36 ay ve 36-66 ay şeklinde üç gruptan oluşmaktadır. Bunlardan, 18-24 ay; haftada iki gün (Salı ve Perşembe), ikişer saat (10.00-12.00); 24-36 ay haftada üç gün (Pazartesi-Çarşamba-Cuma), ikişer saat (10.00-12.00); 36-66 ay haftada beş gün (13.00-17.30) arasında oyun gruplarına katılmaktadır. Başlangıçta 36-66 ay grubunun da hafta da beş gün ikişer saat olduğu, ancak ailelerden gelen talepler doğrultusunda şu an dört saate çıkarıldığı belirtilmektedir (KK-1). Küçük yaş grubu olarak adlandırılan (18-36 ay) oyun grupları, en az iki, en fazla on üç kişiden oluşmaktadır. Gruplara katılım oranına bakıldığında, geçen yıl 24-36 ay oyun grubu daha kalabalıkken bu yıl 18-24 ay grubuna katılımın daha fazla olduğu ifade edilmektedir (KK-3). Bunun sebebi olarak da oyun grubu etkinliklerinin sabah saatlerinde başlaması ve 18-24 ay grubunun sabahları daha erken uyanmaları gösterilmektedir (KK-1). Küçük yaş gruplarında çocuklar, oyun gruplarına anneleri, anneanne-babaanneleri ya da bakıcılarıyla birlikte katılmaktadırlar. Ancak 36-66 ay grubundaki çocuklar, tek başlarına oyun evinde kalabilmektedirler. Bunun yanı sıra *Mini Kulüp Oyun ve Parti Evi Aile Kafesi*, çocuklarını bırakıp özel işlerini halletmek isteyen anneler için ücret karşılığında saatlik bakım hizmeti de vermektedir.

Kendine güvenen, girişken, sosyal ve mutlu çocuklar yetiştirmeyi ve ebeveynlere de çocukları ile kaliteli zaman geçirebilecekleri bir ortam sunmayı amaçladıklarını belirten Neşe Özdemir kontrolünde, Burçin Onbaş'ın rehberliğinde faaliyet gösteren oyun evi etkinlikleri 18-48 ay (1,5-4 yaş) grubuna yöneliktir. Bunlar; 18-36 ay ve 36-48 ay şeklinde iki gruptan oluşmaktadır. 18-36 ay grubu, haftada iki gün (Salı-Cuma), ikişer saat (13.00-15.00); 36-48 ay grubu ise haftada iki gün (Pazartesi-Perşembe), ikişer saat (13.00-15.00) olarak düzenlenmiş oyun grupları şeklindedir. Bu gruplarda en az üç, en fazla sekiz kişi bulunmaktadır. Büyük grup olarak adlandırılan 36-48 ay grubunun daha kalabalık oldukları ve düzenli olarak oyun grubuna katıldıkları belirtilmektedir. Bunun nedeni olarak da etkinliklere daha aktif katılabilmeleri, masa başında oturup kesme, yapıştırma yapabilmeleri ve daha çok eğlenmeleri gösterilmektedir (KK-4). Benzer şekilde küçük gruptaki çocukların aktivitelerine ailelerin de katılmaları istenmekte, ancak büyük grupta buna pek gerek duyulmamaktadır. Hatta Burçin Hanım, burada çocukları bir anlamda kreşe hazırladıkları ve aileden bağımsız olarak bazı problemleri çözebilmelerini hedefledikleri için ihtiyaç duyulmadıkça, küçük grupta dahi aileleri, çocuklarından uzak tuttuğunu belirtmektedir. Öyle ki kuruma ve Burçin Hanım'a güvenen bazı kadınların, 18 aylık çocuklarını dahi oyun evinde bırakıp iki saatliğine kadın günlerine katılabildikleri anlatılmaktadır (KK-4).

Oyun evlerine üye olup düzenli olarak gelenler de bulunmakla birlikte özellikle küçük yaş grupları ağırlıklı olarak günlük katılım ücreti ödemektedirler. Hava şartları, uyku düzeni bozukluğu, grip, nezle gibi salgın hastalıklar özellikle küçük yaş grupları üzerinde daha etkili olduğu için aileler daha çok günlük katılım ücreti ödemeyi tercih etmektedirler. Bunun yanı sıra her çocuğun gelişiminin ve süreğenliğinin farklı olması nedeniyle de aileler günlük ödeme

yapmayı istemektedirler. Her seansın günlük ücreti; ilk sözünü ettiğimiz oyun evinde, 30 Türk Lirası iken, diğerinde 25 Türk Lirasıdır. Aylık ücret ise ilkinde; grupların gün sayısına göre değişmekle birlikte, üç günlük grubun aylık ücreti 250 Türk Lirasıdır. Diğer oyun evinin ise aylık katılım ücreti 200 Türk Lirasıdır.

Oyun gruplarının katılımcılarının aile yapısına bakıldığında; daha çok üniversite mezunu, bilinçli, çalışan anne ve babaların çocukları oldukları görülmektedir. Nazife Özden'in de belirttiği gibi bunlar, *"Oyun evine götürüyoruz, çocuk oyun oynayıp geliyor diye düşünen ailelerin yerine, çocuğunun oyun oynayarak öğreneceğinin farkında olan aileler"*dir. Bu şekilde düşünen aileler, ağırlıklı olarak Bahçelievler semtinde ikamet etmelerine rağmen, Paşaalanı ve Adnan Menderes gibi daha uzak semtlerden çocuklarını getiren aileler de bulunmaktadır (KK-3). Konuyla ilgili olarak Neşe Özdemir, *"Paşaalanı semtinde de böyle bir potansiyelin ve oyun evi ihtiyacının olduğunu düşündüğünü"* dile getirmektedir.

Oyun evlerine çocuklarını getiren ve sohbet etme fırsatını elde ettiğimiz annelerin tamamı, genç ve üniversite mezunuydu. Çocuklarını hangi amaçlarla oyun evine getirdiklerini sorduğumuzda; ağırlıklı olarak çocuklarının kardeşsiz olduklarını, yalnız büyüdüklerini, sadece oyuncaklarıyla oynayıp akranları olan diğer çocuklarla oynamayı bilmediklerini belirtmektedirler. Bunun yanı sıra bugün yan komşusunun dahi kapısını çalamadıklarını, güvenlik nedeniyle çocukların mahalleye ya da bahçeye çıkıp oynayabildikleri bir ortam kalmadığını ifade etmektedirler: *"Arya, tek çocuk ve evde çok yalnız kalıyor. Artık apartmanda kimse kimseyi tanımıyor, gelim gidim kalmadı. Çocuklar sokaklarda oynayamıyor."* (KK-5); *"Yusuf Emir'in akranlarıyla bir araya gelip oynayabileceği bir yer yok. Kreş için küçük olduğunu ve diğerlerinin arasında ezilebileceğini söylediler."* (KK-6); *"Apartmanımızda kızımın hiç arkadaşı yok. Çevremizde de gidebileceğimiz çok fazla aile de yok. Çocuk parkına götürüyorum, ama orada da her çocuk yine kendi başına oynuyor."* (KK-7); *"Eymen, evde yalnız benimle zaman geçiriyor. Babamız çok geç geliyor ve onunla ilgilenemiyor."* (KK-8); *"Kış mevsimi olduğu için Yiğit'i dışarı çıkaramıyoruz. Kendisini yalnız hissediyor. Yalnızlığın giderilmesi ve sosyalleşmesi adına burası büyük bir fırsat."* (KK-9).

Aileler, çocuklarını oyun evlerine getirme nedenleri arasında, yalnız büyümeleriyle ilişkilendirdikleri birtakım ruhsal ve fiziksel gelişim problemlerini de göstermektedirler: *"Arkadaşlarımla bir araya geldiğimde, kızım bana sınıksız sarılıp kucağımdan ayrılmak istemiyordu. Oyuncaklarını kimseyle paylaşmak istemiyordu. Dışarıda tanıdığı ya da tanımadığı insanların kendine yaklaşmasını istemiyor, yaklaştıkları zaman ağlıyordu. Bu durum kendisine de zarar veriyordu."* (KK-7); *"Eymen, evin içinde bile benim peşimden ayrılmıyordu. Başka biriyle aynı ortamda baş başa kalmaktan çekiniyordu. Bize karşı çok hırçındı, saldırgan davranıyordu."* (KK-8); *"Yusuf Emir, kendinden büyüklerle iletişim kurabiliyordu ama yaşatlarına karşı çekingendi."* (KK-6); *"Defne, çok hırçındı. Oyuncaklarını kimseyle paylaşmıyordu. Düzgün cümle kuramıyordu."* (KK-10). Buna karşılık, torunlarına bakan bazı anneler ve babaanneler, kızlarının/gelinlerinin isteği üzerine torunlarını oyun evine getirdiklerini, kendileri evde torunlarıyla yeterince oyun oynadıkları için böylesi bir etkinliğe gerek duymadıklarını ifade etmektedirler: *"Bana kalsaydı Yakup Taha'yı oyun evine getirmezdim. Ben zaten evimde yeterince ona sevgi gösteriyorum. Evin bir odasını tamamen oyuncaklarla doldurduk. Evde hiçbir iş yapmıyorum, tek işim Yakup Taha ile oyun oynamak. Zaten akşamları kalabalık bir aileyiz. Ancak gelinim oyun evine götürmemizi istedi. Arkadaşlarının çocuklarıyla bir araya gelince anlaşamamış, hırçınlaşmış."* (KK-11).

Annelerin, özellikle büyük grup olarak adlandırılan 36-48 ya da 36-66 ay grubunu oyun evlerine gönderme amaçları arasında; çocukla birebir uğraşmanın neden olduğu telaş, sıkıntı, zorluk ve yorgunluktan kısa süreliğine de olsa uzaklaşmak, kuaför, güzellik merkezi gibi

ihtiyaçlarını karşılamak, arkadaşlarıyla dertleşmek, hoşça vakit geçirmek istekleri de yer almaktadır. “Kuruma güvenirsem, çocuğumun ben yokken de huzurlu bir ortamda oyun oynayacağından emin olursam, iki saatlik sürede onu burada bırakıp özel işlerimi halledebilirim. Çünkü Balıkesir’de çocuğumu bırakabileceğim birileri yok. Bunun yanı sıra biz annelerin de kendimize vakit ayırmamız gerekiyor. Yeri geldiğinde bir kahveyi bile tek başımıza içemiyoruz.” (KK-8) şeklindeki düşünceler de oyun evlerini cazip kılmaktadır. Öyle ki küçük grupta çocuğu bulunan ve çocuğumun yanında bulunması istenen anneler, çocuklarının büyük gruba geçmelerini sabırsızlıkla beklemektedirler: “Oyun evine çocuğunu getiren her anne, biraz olsun çocuğundan uzaklaşmak, kendine zaman ayırmak ister. Ancak şu an için çocuklarımızın bize ihtiyacı olduğunu bildiğimizden bu isteğimizi ertelemek durumundayız. O nedenle haftada beş gün, dörder saat gelen yaş grubuna dâhil olmayı iple çekiyorum.” (KK-9).

Oyun evlerindeki oyun alanları ve seanslardaki etkinlikler, çocukların yaş gruplarına düzenlenmektedir. Oyun grubu katılımcılarının kas ve motor gelişimlerine uygun olarak her seans öncesinde birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Örneğin; 18-24 ay grubunda, kesilmiş materyalleri belirlenen yerlere yapıştırılmaları istenirken; 24-36 ay grubunda, kesilmiş materyalleri üst üste yapıştırılmaları isteniyor. 36-66 ay grubundan ise hem kesip hem yapıştırılmaları istenmektedir (KK-1). Söz konusu yaş gruplarıyla ilgilenen, onlara öncülük eden kişi ya da kişilerin aynı kişiler olmasına özen gösterilmektedir. Mini Kulüp Oyun ve Parti Evi Aile Kafesi’ndeki oyun grubu etkinlikleri, üç yıldan beri bizzat Nazife Özden tarafından yönlendirmektedir. Özden’e göre çocuk, ana öğretmen olarak bir kişiyi bilmelidir. Her seansta farklı bir kişiyle karşılaşması doğru değildir. Oyun evi, okulun kapısına açıldığı için çocuk öğretmene ve kuruma güvenmelidir. Salı günü geldiğinde karşılaştığı öğretmenin davranışlarıyla ile Perşembe günü geldiğinde karşılaştığı öğretmenin davranışları çelişirse güvensizlik ortamı oluşur. O nedenle istikrarlı ve tek kişi olarak oyun gruplarını yönlendirmek önemlidir. Ancak grupların her birlikte toplandığı zamanlarda, kutlamalarda, asıl öğretmen de orada bulunmak şartıyla, destek alınabilmektedir. Asıl öğretmene eşlik eden kişilerin de çocuk gelişimi mezunu olmasına özen gösterilmektedir. Benzer şekilde düşünen Neşe Özdemir de “Çünkü çocuklar bir hamur ve biz onları şekillendiriyoruz” diyerek çocuk ve öğretmen arasındaki birlik, beraberlik ve güven anlayışına dikkat çekmektedir.

Büyüklerle birlikte oynanabilen “Kutu Kutu Pense”, “Kırmızı Balık” gibi oyunlar olmakla birlikte; tekerleme, şiir, bilmece ve dans etkinliklerine aileler de katılabilmektedirler. Nazife Hanım, “Örneğin; masalarda ailelere bir rol veriyorum. Ben tarlayı eken bir çiftçi olurken, anne, havucu yemeğe gelen bir tavşan olabiliyor. O anki ruh durumumuza göre canlandırma değişebiliyor” demektedir. Bunun yanı sıra etkinliklere katılmak istemeyen, çocuğun kısa süreliğine de olsa kendilerinden uzak durmasını isteyen ailelerin de olduğu belirtilmektedir. Onlara da oyun evinin kafesinde ya da çocuklarını camın ardından gözlemleyebilecekleri bir mekânda oturarak çay, kahve içerek dinlenebilecekleri, bilgisayarlarını getirip çalışabilecekleri ya da diğer ailelerle sohbet edebilecekleri söylenmektedir (KK-1, KK-4). Özellikle Balıkesir’e başka şehirlerden gelen ve çok fazla arkadaş çevresi olmayan annelerin birbiriyle sohbet etmeleri, dertleşmeleri ve yeni arkadaşlar edinmeleri adına da bu süreç önemlidir.

Mini Kulüp Oyun ve Parti Evi Aile Kafesi’ndeki oyun gruplarında, oyunların nasıl oynatıldığına bütün olarak bakacak olursak şunları söylemek mümkündür: **18-24 ay**; Sabah ilk geldiklerinde, diğer arkadaşlarını beklerken; üçgen, kare, daire, silindir gibi şekilli nesnelere uygun yerlere takıp çıkarıyorlar. Oyun hamurları ile şekiller yapıyorlar. Küçük kurabiye kalıplarını dizip, çeşitli şekiller veriyorlar. Ardından öğretmen geliyor ve hep birlikte renkli toplarla dolu küçük bir şişme plastik top havuzuna girip oynuyorlar. Top havuzundan çıkıp

oyun halısının üzerinde bloklarla, küplerle kule, bahçe ve ev yapıp birlikte oyun kuruyorlar. Daha sonra ellerini yıkamak üzere lavabonun önünde tek sıra oluyorlar. Ellerini sabunlayıp kuruladıktan sonra kendileri için dilimlenmiş olan meyveleri yemek üzere salona geçip küçük masa ve sandalyelerdeki yerlerini alıyorlar. Meyve saatinden sonra öğretmen, çocukları karşısına alacak şekilde sandalyeleri yan yana dizip onları oturtuyor. Parmak oyunları oynuyor, kuklalı ya da kuklasız parmaklarını konuşturuyor. Arka arkaya dizilip tren oluyorlar ve çuf-çuf diyerek salonu doluyorlar. Faaliyet saatinde, daha önceden kesilmiş olan nesnelere uygun yerlere yapıştırıyorlar. Kimi zaman bir köpüğün üzerine çubuk batırıyorlar. Sınıflandırmalar yapıyorlar. Örneğin; çorapları eşleştiriyorlar ya da tatlı kaşıklarını, yemek kaşıklarını ve çay kaşıklarını gruplandırıyorlar. Masaya dökülmüş olan krem şantiyi oynuyorlar. Son olarak, “Kırmızı Balık”, “Koş Koş Tavşan”, “Otobüsün Tekerleği” gibi çocuk şarkıları eşliğinde on dakika dans ediyorlar. **24-36 ay** grubundakiler de benzer şekilde sabah geldiklerinde grubun toplanmasını beklerken oyun hamuru oynuyorlar. Sevdikleri masal kahramanlarını giydirme içerikli yapboz ile meşgul oluyorlar. Öğretmenin gelmesiyle birlikte hep beraber top havuzuna giriyorlar. Top havuzundan çıkıp birlikte keşif sepetindeki oyuncaklara bakıyorlar ve ilgilerini çekenleri alıp yerde oyun kuruyorlar. Ellerini yıkayıp meyve saati için masaya oturuyorlar. Öğretmenin söylediği tekerlemeleri tekrar ediyorlar, şarkılara ve parmak oyunlarına eşlik ediyorlar. Faaliyet saatinde, kâğıda çizgi çiziyorlar, boyamalar yapıyorlar. Kesilmiş olan nesnelere kıvrıp yapıştırıyorlar. Baskı çalışmaları yapıyorlar. Nişasta ve kakaodan çamur yapımına eşlik ediyorlar. En sevdikleri bölüm dans olduğu için bu kısım diğer gruba göre biraz daha uzun tutuluyor. “Kırmızı Balık”, “Dik Dur” gibi şarkılar eşliğinde dans ediyorlar. **36-66 ay** grubundakiler ise yarım günlük kreş şeklinde aktivitelerde bulunuyor. Büyük grup olarak değerlendirilen bu grupta; istop, yakar top, saklambaç, yakalamaca, köşe kapmaca, körebe, ayak ipi gibi geleneksel oyunların yanı sıra kaplumbağa oyunu, kurşun asker, kahkaha oyunu, gece-gündüz oyunu gibi yeni oyunlar da oynanmaktadır. Bunun yanı sıra dışarıdan getirilen öğretmenler eşliğinde haftada bir saat jimnastik yapılmakta, bir saat de İngilizce öğrenilmektedir.

Mutlu Çocuk Parti ve Oyun Evi ve Kafe’de öğretmenlik yapan Burçin Onbaş, küçük grup olarak adlandırılan 18-36 ay grubundaki çocukların çok çabuk sıkıldıklarını ve daha çok top havuzunda oynamaktan hoşlandıklarını belirtmektedir. Bu durumun farkında olan çoğu ailenin, “*Çocuğumun burada faaliyet yapmasına bile gerek yok. Burada değişik bir ortamda akranlarıyla oynasın, iletişim kursun, sosyalleşsin, mutlu olsun yeter*” dediklerini aktarmaktadır. Benzer şekilde bu oyun evinde de yaş gruplarına göre aktivite içerikleri ve malzemeleri düzenlenmektedir. **18-36 ay** çocukları, grup üyeleri toplanana kadar serbest oyun oynamaktadırlar. Tüm grup üyeleri toplanınca, çocukların dikkatleri dağılmadan masaya oturulup etkinliklere başlanmaktadır. Herkesin elinin resmi bir kâğıt üzerine çizilip kesilerek, kesilen parçaları başka bir yüzeye yapıştırmaları istenmektedir. Boyama yapılmaktadır. Ardından yerde legolardan bir labirent hazırlanarak labirentte yürümeleri ve çıkışa ulaşmaları istenmektedir. Meyve ve kek saatinin ardından öğretmenin eşliğinde şarkılar söylenmektedir. Çocuk şarkıları eşliğinde hep birlikte dans edilmektedir. **36-48 ay** grubunda ise farklı olarak hikâye kartları kullanılmaktadır. Kartlara bakılarak hikâye ya da masal anlatılmakta, canlandırmalar yapılmaktadır. Renkler eşleştirilmektedir. Bu grupta zekâ oyunları da devreye girmektedir. Resim ve kelime tanıma, eşleştirme, kelime öğrenme, hafıza, dikkat ve sabır yeteneklerini geliştiren Zingo oyunu çok sevilme ve oynanmaktadır.

Oyun gruplarındaki etkinlikler sırasında görsellerden sıkça faydalanılmaktadır. Çocuğun dokunarak oynamasının çok önemli olduğu vurgulanarak (KK-1) bazı oyuncaklar çocuklarla birlikte yapılmaktadır. Örneğin; içi oyuk olan gövdesinde bulunan parçalar sayesinde sallayınca ses çıkaran bir müzik aleti olan marakas, şişeden, yoğurt kutusundan, kartondan

kolay bir şekilde yapılabilir. Böyle basit enstrümanların tasarlanarak birlikte müzik yapılması çocukların hoşuna gitmektedir. Yine çikolata ve nişastadan hep birlikte yapılan çamur ile oynamak ve çamura şekiller vermek çocukları mutlu etmektedir. Büyük gruplarda kartondan kostüm yapıp giyilerek oynanan oyunlar, canlandırmalar bulunmaktadır. Örneğin; saçlara kulak dikilip tavşan olunmakta, arkaya ponpon yapıp yapıştırılmaktadır (KK-12). Söz konusu faaliyetler ve oyunlar ağırlıklı olarak iç mekânda gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra sözünü ettiğimiz ilk oyun evinin, daha çok yazın kullanılan, küçük bir arka bahçesi de bulunmaktadır. Yakalamaca, saklambaç, istop gibi oyunların dışarıda oynanması tercih edilmekte, ancak kışın da iç mekânda masa ve sandalyeler bir kenara toplanarak aynı oyunlar içeride oynanabilmektedir. Buna karşılık Nazife Hanım, *“Yakalamaca oynuyoruz ancak daha kısıtlı bir alanda. Saklambaç oynuyoruz ancak çocukken bizim saklandığımız kadar geniş alanda değil. Kutu kutu pense, istop, yakar top gibi oyunların en indirgenmiş halini biz burada çok basit kurallarla içeride oynayabiliyoruz. Ancak hiçbir zaman dışarıda oynanan oyunların tadını vermiyor.”* demektedir.

Oyun evlerindeki oyunlar kız erkek karışık oynanmaktadır. Oyun sonundaki ceza ya da mükâfat konusu açıldığında, Nazife Özden, *“Benim öğretmenlik anlayışıma göre, bir şey çocuğun sorumluluğu ise ona ödül verilmemelidir. Eğer ödül verirsiniz, çocuk, onun sorumluluğu olduğunu bilmez ve ödül almak istemediğinde yapmaz. Altı yaş öncesindeki çocuklar için ceza kelimesini kullanmak bile yanlış. Biz bunu şöyle yapıyoruz: Örneğin; Göktüğ, meyvelerini bitirince gözleri parlar, yanakları kızarır, güçlenir. Meyvelerini yemezse, oyun sırasında yorulur, oyunu yarım kalır ya da hasta olur.”* demektedir. Benzer şekilde düşünen Burçin Onbaş da o gün etkinliklere aktif olarak katılanların ellerine yıldız, çiçek gibi şekiller çizdiklerini ya da yapıştırdıklarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra olumsuz davranışlar sergileyen, saldırgan ve hırçın olan çocuklara da onları okuldan soğutmamak adına hep güzellikle yaklaştıklarını ifade etmektedir. Yine bazı çocukların, burada akranlarından vurma, kırma gibi yanlış davranışları da görüp öğrendiklerini ancak olumlu yaklaşarak söz konusu davranışların yanlış olduğunu çocuğa öğretmeye çalıştıklarını söylemektedir.

Oyun evlerine ve buralarda oynatılan oyunlara çocukların ailelerin tepkilerine bakıldığında, aileler, çocuklarında özgüven artışının olduğunu, konuşma, dil ve el becerilerinin geliştiğini, paylaşmayı öğrendiklerini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra oyun sırasında farkında olmadan; sıra beklemek, el yıkamak sosyal davranışları da öğrendikleri belirtilmektedir: *“Oyun grubuna katıldığımızdan beri Sare daha uyumlu. Artık kendi akranlarıyla oyun kurabiliyor.”* (KK-7); *“Oyun grubuna katıldığımızdan beri Yiğit’in konuşmasında ilerleme oldu, kendini daha iyi ifade edebiliyor. Oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşıyor. Toplu bir ortamda diğer çocuklarla uyum içinde oynayabiliyor. Eskiden üzerini değiştirip dışarı çıkmak istemiyordu, ağlıyordu. Buraya gelmeye başladığımızdan beri o sıkıntımız ortadan kalktı. Meyveyi pek sevmiyordu, buradaki meyve saatinde verilen meyveleri yiyor.”* (KK-9); *“Defne’nin dil gelişimine önemli katkısı oldu. El becerileri gelişti.”* (KK-10). Yine aileler, oyun evlerinin, çocukların uyku düzenlerinin belli bir sisteme oturtulması adına da yararlı olduklarını anlatmaktadırlar: *“Eve gittiğimizde Yakup Taha enerjisini atmış ve yorulmuş oluyor. Eskiden öğleden sonra uyumamasına rağmen oyun evine gittiğinden beri bir saat de olsa uyuyor.”* (KK-11).

Düzenli olarak oyun gruplarına katılan çocuklarda öğretmenler tarafından gözlemlenen değişiklikler söz konusu olunca, Nazife Özden’in verdiği örnek dikkat çekicidir: *“Tablet, konsol ve televizyon nedeniyle otizm başlangıcı teşhisi konulan bir çocuğumuz vardı. Oyun grubuna katılıp, arkadaşlarıyla paylaşımlarda bulunarak en aza indirgendi. Bunun yanı sıra hiç konuşmayan, çevreyle iletişim kurmayan bir çocuğun konuşmaya başladığını gördük”. Aileler*

adına büyük mutluluk veren söz konusu olumlu değişimler, oyun evlerini de mutlu etmekte ve cesaretlendirmektedir. Yine, “Eskiden evde çılglık bile atmadığı söylenen çocukların şimdi konuştuğu, arkadaşlarına cevap verdiği” (KK-3); “Başlangıçta içine kapanık olan ve sürekli kendi kendine oynayan çocukların şimdi akranlarıyla oyun oynayıp, iletişim kurabildikleri” (KK-4); “Paylaşmayı bilmeyen bencil ve hırçın çocukların zamanla akranlarıyla oynayarak hırçınlıklarının ve bencilliklerinin azaldığı” (KK-12) belirtilmektedir.

Çevredekilerin oyun evlerine karşı tutumlarına bakıldığında; başlangıçta oyun evi ve oyun gruplarının amaçları, içeriği, işleyişi, işlevi konularında ayrıntılı bilgi sahibi olmadıklarını, ancak çocuklarını oyun evlerine götüren ailelerdeki olumlu değişimleri gördükçe faydalı bir kurum olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu konuda Nazife Hanım; Balıkesir’e bir ilki getirdiklerini, oyun evi açmayı birçok kişinin düşündüğünü, ancak buna cesaret edemediklerini, çevredekilerin oyun grubunun ne demek olduğunu bilmediklerini ve kendileri sayesinde öğrendiklerini anlatmaktadır. Şehirde olmayan, ancak ihtiyaç duyulan bir mekânı açmış olmak ve takdir edilmek kendileri için de anlamlıdır. Bu tür olumlu eleştirilerin yanı sıra başlangıçta, oyun grubunun gereksiz olduğunu düşünenlerin bulunduğu, ancak çevredeki ailelerin çocuklarındaki olumlu gelişimi görünce, oyun evlerine gidip o düşüncelerinden dolayı pişman olduklarını ifade edenler de bulunmaktadır. Öyle ki Neşe Özdemir, oyun evini açarken çok sıkıntı yaşadıklarını, ne belediyenin ne de halk eğitim kurumlarının oyun evi diye bir mekândan haberleri olmadıkları için yasal süreci bildiklerini, ruhsat almakta bile sıkıntı yaşadıklarını anlatmaktadır.

Mevcut oyun evlerinin eksikleri söz konusu olduğunda, oyun evlerinin kurucuları; çocukların akranlarıyla bir araya gelebilecekleri daha büyük bir mekâna taşınmak ve alanı genişletmek şeklinde iki projeden bahsetmektedirler. Bu konuda Nazife Özden, “Biz dışarıda arkadaşlarımızla rahatça buluşabilirken aynı yaş grubundan, aynı mahallede, sokakta hatta apartmanda oturan çocuklar birbirleriyle buluşamıyorlar. Şu an oyun gruplarımız ikişer saatlik olduğu için isteklerimizi tam karşılıyor ancak ilerleyen zamanlarda yetersiz kalabilir. Onları bir araya getirebilecek büyük bir oyun evi projemiz var. Geniş bir akran kitlesi, burada bir araya gelip kaynaşınca benim pek bir şey yapmama bile gerek kalmıyor.” demektedir. Neşe Özdemir ise, şu an parti malzemelerinin bulunduğu ve depo olarak kullanılan alanı drama ve jimnastik etkinlikleri için düzenlemek istediklerini belirtmektedir. Bunun yanı sıra marketten alınamayan, farklı oyuncaklar temin etmek, kukla köşesi, müzik köşesi gibi alanlar oluşturmak istemektedir. Konuyla ilgili olarak; sözü edilen ilk oyun evine çocuklarını götüren aileler; kurumun, şimdilik beklentilerini karşıladıklarını ifade etmektedirler. Diğer oyun evine katılan aileler ise; genel olarak alanın darlığından şikâyetçi olmaktadır. Bunun yanı sıra 18-36 ay grubu arasında epey fark olduğunu ve grupların biraz daha yakın aylara bölünmesinin faydalı olacağını düşünmektedirler (KK-8). Bunun yanı sıra küçük ay gruplarında annelerin mutlaka çocuklarının yanında olması, grup sayısının en fazla altı kişi olması, oyun gruplarını yönlendiren öğretmenlerin tecrübeli ve deneyimli olması istenmektedir (KK-10).

Oyun gruplarına katılan çocukların, oyun evlerine karşı olan tutumlarına bakıldığında; memnun oldukları görülmektedir. Öyle ki, “Kar tatili olunca bile ‘Okulda kimse yok mu? Gözde Ablada mı yok?’ diye telefon edenler olmaktadır” (KK-3). “Oyun evinden söz edilince Eymen’in gözleri parlamakta, sabah olunca tekrar gidelim demektedir.” (KK-8); “Yakup Taha, evde babaannesini ve dedesiyle de oyun oynamakta ancak oyun evine gelince daha mutlu olmaktadır. Her sabah dedesinden, kendisini oyun evine götürmesini istemektedir.” (KK-11); “Eve gittiklerinde Sare, ‘Anne okul zamanı gelsin artık’ demektedir.” (KK-7); “Çocuklar, evlerine giderlerken genellikle ağlamakta, oyun evinden ayrılmak istememektedirler.” (KK-4). Oyun evinde yapılmış olan faaliyetlerin benzerlerinin evde yapılmasının istenmesi de

çocukların oyun evlerinden hoşlandıklarının bir göstergesidir. “Sare, oyun evinde yapılan bir tavşan etkinliğinin aynısını evde annesiyle de yapmaktadır. Sevdiği hareketli şarkıları evde de annesi internette bulunmuş müzik eşliğinde birlikte dans etmektedirler.” (KK-7); “Eymen, oyun evinde yapmış olduğu baykuşu eve götürüp herkese gösterdikten sonra annesiyle birlikte baykuş yapmışlardır.” (KK-8).

İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİYLE OYUN EVLERİ

Çocuğun birincil ihtiyaçlarından olan, akranlarıyla aynı çatı altında oyun oynama ihtiyacının giderilmesi temel işlevine sahip olan oyun evleri; çocuğun kendisini ve çevresini tanıyıp anlamlandırması, sosyal ilişkiler kurarak paylaşımlarda bulunması, kas gelişiminin yanı sıra zihinsel, sosyal, duysal, psikolojik gelişimlerini desteklemesi işlevleriyle son zamanlarda küçük şehirlerde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Büyük şehirlerde her geçen gün sayıları artan oyun evleri, kadının eğitim ve çalışma hayatında kendine daha fazla yer bulması, okuması, araştırması ve temel işlevini mantıklı bulması nedeniyle, küçük şehirlerde de uygulanmaya başlamıştır. Geleneksel toplum yapısında, mahallede ya da sokakta akşam ezanına kadar oynayan, çat-kapı birbirlerinin evlerine girip çıkan sağlıklı, uyumlu ve mutlu çocukların yerini; tablet, konsol ve bilgisayar başındaki problemlilerle çocukların alması durumuna çözüm olarak sunulduğu için kısa sürede kabul gördüğünü düşündüğümüz oyun evlerinin işlevsel boyutu hakkında şunları söylemek mümkündür:

Oyun evleri, çocuğa eğlenip zevk alacağı bir öğrenme ortamı sunarak, onun akranlarıyla sağlıklı bir iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır. Oyun gruplarında çocuk, farklı bir mekânda ve aile bireylerinin dışındaki bazı insanlarla birlikte. Mevcut oyuncakları onlarla paylaşmayı, birlikte oynamayı, oyun kurmayı öğrenir. Birlikte kurulan oyunlarla, yapılan etkinliklerle çocukların aralarında iletişim kurulur. Özellikle 18-24 ay oyun grubu çok küçük olduğu için çocuklar biraz daha bireysel oyunlara yönelebilmektedirler. Onlar ne zaman gruba katılmak isterlerse o zaman katılmaktadırlar. Benzer şekilde diğer gruplar da oyunun kuralları çerçevesinde isteklerini, duygularını rahatlıkla ifade etmektedirler. Drama, canlandırma, evcilik gibi oyunlarda çocuklar son derece özgürdür. Böylesi bir ortam, çocuğun ileride düşüncelerini çekinmeden ifade edebilen, uyumlu, yetenek ve özellikleriyle toplumsal yaşamda etkili yani kişilikli bir birey olmasını sağlar.

Çocuğun diğer insanlarla olan etkileşim becerilerini arttıran oyun evleri, aynı zamanda çocuğun toplumsal kurallara uyum sürecine de katkı sağlamaktadır. En basitinden, meyve ve kek saatinden önce sıraya girilip ellerin yıkanması, çocuğa diğer insanlarla bir arada yaşamının kurallarını öğretmesi açısından anlamlıdır. Kız ve erkek bir arada bulunan oyun gruplarında çocuk, karşı cinsten de yeni arkadaşlar edinir ve karşı cinsle aynı ortamı paylaşmayı öğrenir. Yine oyunlar sırasında üstlendikleri rollerin gerekliliklerini yerine getirirler. Rollerin icrası sırasında çocuğun sergilediği davranışlar, ailesinin davranışlarıdır. Bu sırada kimi çocuklar saldırgan, hırçın davranışlar gösterebilmektedir. Oyunu yönlendiren öğretmenin, söz konusu yanlış davranışları güzellikle eleştirmesi ve doğru olanı göstermesi sağlıklı nesillerin yetişmesi adına önemlidir.

Oyun evleri, çocuğun yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına, hayal gücünün gelişmesine, hayata hazırlanmasına, karar verme ve mantık yürütme becerisinin gelişimine yardımcı olmaktadır. Oyun gruplarındaki gözlemlerimiz sırasında, bazı çocukların sürekli öne çıkmak, grup başı olmak ve grubu yönlendirmek istekleri olduğu görülmüştür. Bu durum ileriki yaşlarda çocuğun yönetme ve liderlik vasıflarını kazanmasını sağlar. Bunun yanı sıra lider olmanın gerektirdiği, diğer arkadaşlarının hakkına saygı göstermeyi, güçsüzlere yardım etmeyi

öğrenirler. Hamura şekil verme, drama, canlandırma gibi etkinlikler hayal dünyasının gelişmesine hizmet ederken, birlikte kurulan oyunlar çocuklarda yardımlaşma, dayanışma ve birlikte hareket etme duygularını geliştirir.

Oyun evleri, çocuğun ruhsal açıdan hayata hazırlanmasına, en önemlisi de özgüveninin gelişmesine fırsat vermektedir. Örneğin, evcilik oyununda çocuk, gerçek hayattan tamamen uzaklaşmaktadır. Oyun kurulduğu dünya, tüm isteklerin gerçek olabileceği bir dünyadır. Oyun bittiği andan itibaren gerçek hayata dönen çocuk, bir süre sonra gerçek ve hayal olanı ayırt edebilecek duruma gelir. Bunun yanı sıra yakan top, kovalamaca, elim sende gibi vurmali ve biraz daha sert oynanan oyunlarda bazı çocuklar adeta diğerlerinin canını yakmak istemesine davranmaktadır. Öğretmen devreye girerek böylesi davranış sergileyen çocuklara sevgi ve hoşgörü duygularını aşlamaya çalışmaktadır. Yine oyunları bozan, uyum sağlamayan çocuklarla konuşularak sorun giderilmektedir. Daha çok kavgalı, problemlili ailelerde büyüyen çocuklarda gözlemlendiği belirtilen bu durum, oyun sırasında doğru davranışlar örneğiyle düzeltilmektedir. Bu açıdan bakıldığında oyun grupları, çocuğun iç sıkıntılarının giderilmesine, rahatlamasına da yardımcı olmaktadır.

Oyun evleri, çocuğun kendi bedenini tanımasına, fiziksel gelişimine, enerjisini boşaltmasına da katkı sağlamaktadır. Top havuzunda oynama, sürünme, atlama, fırlatma, koşma gibi fiziksel hareket gerektiren oyunlar, çocuğun kemik ve kas gelişimine, sindirim sisteminin çalışmasına destek olur. Evde televizyon karşısında zaman geçiren, tablet oynayan akranlarına göre sağlıklı bir gelişim sergiler. Kâğıda çizilen basit çizgiler ve boyamalar, çocuğun el ve parmak kaslarının gelişimine destek olur. Çocuk şarkıları eşliğinde yapılan danslar, kol ve bacaklar ile vücudun diğer organları arasındaki ritmin sağlanmasına, vücudun hareket esnekliğinin gelişmesine destek olur.

Oyun evleri, çocuklara kendilerini ifade edebilme, anlatma ve karşıdaki dinleme yeteneği de kazandırmaktadır. 18-24 ay grubunda tam olarak anlamlandırılmayan sesler, zamanla anlamlı duruma gelmektedir. Öyle ki 24-36 ay grubundaki kızlar, pusetlerinde bebeklerini gezintiye çıkarınca onunla konuşmaktadırlar. 36 ay ve üzeri grupta ise drama ve canlandırma etkinliklerinde çocuklar, üstlendikleri rollere uygun konuşmaktadırlar. Oyun gruplarındaki parmak oyunları, kukla oyunları, tekerleme ve şarkılar çocukların dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle hikâye ve masal kartlarına bakılarak yapılan konuşmalar, çocukların topluluk karşısında sorunsuz bir şekilde konuşabilmelerine, kendilerini ifade edebilmelerine katkı sağlamaktadır. Konuşmalar ve anlatmalar sırasında çocuklar karşıdakini sabırla dinleme ve doğru bir şekilde anlama, anlamlandırma yeteneğini de kazanmaktadırlar.

Oyun gruplarında oynanan oyunlar, aynı zamanda çocuğun dikkatini toplamasına, kendini oyuna vermesini sağlamaktadır. Özellikle 36 ay ve üzeri gruplarda devreye giren Zingo gibi zekâ oyunları, çocuğun zekâ gelişimine destek olmaktadır. Okuma, sayma ve düşünme becerilerini geliştiren oyunlarda çocuklar, yapacakları hamlelerde karşıdaki arkadaşının nasıl düşüneceğini de kestirebilmektedir. Bunun yanı sıra küçük gruplarda, oyun içerisinde karşılaşılan bir problemin çocuklar tarafından çözülmesi, ileride karşılaşılabilecek birtakım engelleri aşma yeteneğinin kazanılmasına yardımcı olmaktadır.

Oyun evleri anneler ya da onları temsilen gelen anneanne, babaanne ya da bakıcı kadınlar için de eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevlerine sahiptir. Özellikle çocuğu ile birlikte zaman geçirip, onu yakından tanımak isteyen ancak çalışma hayatı, gece nöbetleri, eğitim gibi nedenlerle buna çok fazla vakit bulamayan anneleri aynı çatı altında

toplayan oyun evleri, bünyesinde barındırdığı oyunlara, danslara, canlandırmalara kadınları da dâhil etmesi sayesinde kadınların eğlenmelerine ve stres atmalarına yardımcı olmaktadır.

Oyun evlerinin dikkat çekici işlevlerinden birisi de annelerin psikolojik olarak rahatlamalarını sağlamasıdır. Oyun evlerinde, birbirine yakın yaşlarda çocuğu olan anneler, bu dönemlerde kendisi ve çocuğu ile yaşadıkları bazı problemleri dile getirmekte, benzer sorunlar karşısındaki çözüm önerilerini paylaşmaktadırlar. Birbirlerini hiç tanınmasalar bile ortak noktaları olan çocukları üzerinden, endişelerini, sıkıntılarını, dertlerini, telaşlarını paylaşan anneler, her çocuğun gelişim süreci farklı olsa da rahatlamaktadır. Aynı dönemlerden geçen, benzer sorunları yaşayan hemcinslerinin olduğunu bilmek, anneleri birbirlerine yakınlaştırmaktadır.

Oyun evlerine çocuklarını getiren kadınlar, kimi zaman aynı iş ortamında çalışıyor ya da ailece görüşüyor olmalarına rağmen çoğu birbirini tanımamaktadır. Aynı ortamda aynı amaç için bir araya gelen kadınlar, birbirleriyle anlaşıp arkadaş, dost çevrelerini genişletebilmektedirler. Genellikle oyun evinin kafeteryasında oturup çay, kahve içerken başlayan bu arkadaşlıklar, özellikle Balıkesir'e başka bir yerleşim biriminden gelen ve çevresi geniş olmayan kadınlar için anlamlıdır. Bu kadınlar oyun evlerinin dışında da çocuklarının doğum günü kutlamaları ya da düğün, ölüm söz konusu olduğunda birbirlerine destek olabilmektedirler. Yani oyun evleri, çalışma hayatının dışındaki sosyal hayatta çok fazla yer çevresi olmayan kadınların sosyalleşmelerine de imkân sağlamaktadır.

Annelerin yanı sıra anneannelerin, babaannelerin ve bakıcı kadınların da çocukları getirebildiği oyun evlerinin, kadınlar açısından eğitim işlevi de bulunmaktadır. Örneğin; 24-36 ay oyun grubuna katılan bir kadının çocuğu 24 aylıkken, orada 30 aylık çocuğu olan bir kadınla sohbet edebilmekte ve bir sonraki dönemdeki beslenme yöntemleri, davranış eğilimi gibi konular hakkında bilgi edinebilmektedir. Kurumda öğretmene yardımcı olmak, telefonlara cevap vermek, servis ve temizlik işleriyle ilgilenmekle görevli olan evlenme çağındaki kızlar da her ne kadar sohbet konularına dâhil olamasalar da çocuk bakımı, gelişim dönemlerine göre ilgi alanları, etkinlikleri, oyunları, çocukların sevdikleri şarkılar gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır.

Oyun evlerinde, oyun gruplarının dışındaki zamanlarda gerçekleştirilen doğum günü, diş buğdayı, bebek kutlama partileri, kadın günleri, piknik, mevlit gibi organizasyonlar kadınlara yetenek ve becerilerini sergileme fırsatı da sunmaktadır. Söz konusu organizasyonlarda kimi zaman tüm hazırlıklar kurum sahibi tarafından gerçekleştirilmekle birlikte çoğu zaman kurum sadece mekânı belirtilen saatler arasında kapatma, süsleme ve servis işlerini üstlenmektedir. Bu durumda pasta ve diğer ikramlar organizasyon sahibi kadın tarafından hazırlanmaktadır. Beğenilen yiyeceklerin tarifleri, öğrenmek isteyenlere verilmektedir.

SONUÇ

Oyun oynamak çocuklar için bir ihtiyaçtır ve günümüz kent toplumunda çocukların bu ihtiyaçlarını gidermeleri giderek zorlaşmaktadır. Kentleşme ile birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki değişiklikler, özellikle de teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmeler, çocukların oyun oynama ihtiyacını giderme şekillerini hızlı bir şekilde değiştirmektedir. Çarpık kentleşmenin neden olduğu oyun alanlarının yetersizliği, mevcut oyun alanlarındaki güvenlik problemleri, oyun ortamlarının çalışan anne ve baba ile paylaşılabilmesi gibi nedenlerle çocuklar, aktif olarak oyunlara dâhil olamamaktadırlar. Bu durum, bir taraftan geleneksel çocuk oyunlarının ortadan kalkmasına neden olurken, diğer taraftan çocuğu tablet, konsol ve internete

bağımlı kılmaya ve yalnızlaştırmaya başlamıştır. Kent çocukları, anne ve babalarının, mahallelerde, sokak aralarında, komşu evlerinde akran gruplarıyla oynadıkları oyunlardan aldıkları hazı bilmemektedirler. Televizyon kanallarının çoğalması ve bu kanallarda günün her saatinde çizgi filmlerin oynatılması, çocukları iyice pasifleştirmiştir. Çocuklar, kurallarını kendilerinin belirledikleri, mekânı ve arkadaş grubunu ve bizzat kendilerinin seçtikleri oyunlardan vazgeçerek, tablet ve konsolun kendilerine sunulan oyunları sessizce bir köşede oturarak oynamayı tercih eder olmuşlardır. Söz konusu tercihin ortaya çıkışında, kent toplumunda kadının, aktif olarak iş hayatında yer alması, ebeveynlerin eve yorgun gelmeleri, gün boyunca dört duvar arasında anneanne, babaanne ya da bakıcıyla zaman geçiren çocukla oyun oynamaya zaman ayıramamalarının da etkili olduğunu hiçbir şekilde göz ardı etmemek gerekir.

Çocuklara eğlenip zevk alacakları bir öğrenme ortamı sunan, kendilerini ifade etme imkânı veren, fiziksel ve ruhsal açıdan hayata hazırlanmalarını sağlayan, iletişim, paylaşma ve yardımlaşma duygularını geliştiren, çevreyi tanımalarına, yetişkin rollerini gözlemlemelerine, karar verme ve mantık yürütme becerilerini gelişimine katkı sağlayan işlevlerinden dolayı oyun, kent toplumu çocuklarına oyun evlerinde, belli bir ücret karşılığında oynatılmaktadır. Günümüzde mahalle ve sokak kültürü, komşuluk ilişkileri kalmadı diye yakınmak ve bu süreçte direnmek yerine, kent hayatının şartlarına ve gereklerine göre kent toplumunun sunduğu bu alternatifin, doğal ve olumlu yönlerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Sonuçta oyun oynama ihtiyacı birey ve toplumun doğasında vardır, diğer bir ifadeyle temel bir gereksinimdir. İşlevsel anlamda oyun oynama ihtiyacının giderilebileceği, mahalle ve sokağın yerini doldurabilecek yeni mekân ve üretilere ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlıklı yetişen bir nesil, aydınlık bir geleceğin sigortası olduğu için birey ve toplum olarak içinde bulunduğumuz kabulleniş ve kayıtsızlıktan vazgeçerek konuyla ilgili seçenekler üretme sürecine girmeliyiz.

Kanaatimizce işe, mahalle aralarından ve oyun alanlarından evlere, tablet, konsol ve internet kafelere çekilen çocuklarla, kapı komşusunu dahi tanımayan, ev ve iş arasında gidip gelen ebeveynlerden oluşan bir toplumu bekleyen yakın ve uzak tehlikeleri, aile bireylerine ve topluma anlatmakla başlanmalıdır. Büyük şehirlerde son derece yaygın olan, Balıkesir’de de kısa sürede benimsenip aynı semtte iki tane açılan oyun evleri, sözü edilen olumlu işlevlerinden dolayı proje hâline getirilmelidir. Oyun evleri, her ne kadar aileler tarafından şikâyet konusu edilmese de belli bir maliyet gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ağırlıklı olarak ekonomik düzeyi iyi olan aileler tarafından tercih edilmektedir. *Balıkesir Oyun Evleri Destek Projesi* adı altında çocuk gelişimi uzmanı ve tecrübeli öğretmenler bir araya gelerek oyun evlerinin kent çocukları için bir lüks değil ihtiyaç olduğu konusundaki tecrübe, bilgi ve yeteneklerini paylaşabilirler. Bu konuda öncelikle devlet, yerel yönetimlere, proje konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlemeleri yetkisi vermelidir. Toplantılara mümkün olduğunca çok sayıda ailenin katılımı sağlanarak projenin amacı ve işlevleri konusunda bilgi verilmelidir. Bu noktada, sivil toplum kuruluşları ya da sivil toplum örgüleri olarak bilinen yapılar da devreye girmeli, özellikle yerel televizyonlar ve medya aracılığıyla oyun evlerinin amacı, önemi ve işlevi hakkında bilgi verilmelidir. Oyun evlerinde, çocukların oyun oynama ihtiyacının giderilmesinin yanı sıra annelerin birbirleriyle tanıştığı, tecrübelerini paylaştığı, birbirlerinden yeni şeyler öğrendiği de anlatılmalıdır. Bununla birlikte, yapılması planlanan organizasyonlar için de destek sağlandığı duyurulmalıdır.

Devlet bu konuda gerekli maddi desteği sağlayarak Balıkesir’in çeşitli semtlerinde oyun evleri için uygun bir mekân tahsis etmelidir. Bu mekânlar, 18-66 ay arasındaki çocukların oyun oynama ihtiyaçlarını giderebilecekleri, birbirleriyle paylaşımlarda bulunabilecekleri, her kesimden ailenin çocuğunu rahatça getirebileceği ve sadece kadın öğretmen, uzman ve

yetkililerin oldukları oyun evleri olmalıdır. Böylece anne ve çocuk birlikte keyifli ve eğlenceli bir gün geçirebilmelidir. Söz konusu oyun evlerinin kurulması konusunda yerel yönetimler de aktif rol üstlenmelidir. İl ve ilçe merkezlerindeki tecrübeli öğretmenler bilgilendirilip, içlerinden girişken, hevesli ve becerikli olanlar tespit edilerek koç olarak görevlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, özellikle atanamayan öğretmen adayları için de bir iş sahası açılmış olacaktır. Hatta bu merkezlere de birer kafeterya açılarak servis ve temizlik personeli istihdamı sağlanabilir. Böylece Balıkesir'in birçok il ve ilçesinde oyun evleri açılabilir. Seçilen koçlar, proje kapsamında öğretmen adayları ve diğer yardımcı personelle birebir iletişime geçerek, çocuk ve ailelerle iletişim konusunda destek olabilirler. Böylece hem çocuklar hem aileler hem de iş ihtiyacı olanlar mutlu olur. Nazife Hanım'ın ifade ettiği gibi, “Okul bir şekilde okunur ama doğru ve karakterli bir insan yetiştirmek temelden başlar. Oyun da bu açıdan çok önemlidir”.

KAYNAKÇA

1. Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Nazife Özden, Balıkesir 1987, Okul öncesi öğretmeni. (20.01.2017).
KK-2: Neşe Özdemir, Ankara 1985, Sınıf öğretmeni. (21.01.2017).
KK-3: Gözde Gökben, Sındırgı/Balıkesir 1992, Kız meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi mezunu, Yardımcı personel. (20.01.2017).
KK-4: Burçin Onbaş, Balıkesir 1993, Açıköğretim Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü mezunu. (21.01.2017).
KK-5: Hacer Baydemir, Balıkesir 1966, İlkokul mezunu. (24.01.2017).
KK-6: Elif Tez, Balıkesir 1991, Radyoloji Teknikeri. (24.01.2017).
KK-7: Dilşad Saklı, Edremit/Balıkesir, 1987, Üniversite mezunu, Ev hanımı. (20.01.2017).
KK-8: Nuray Canbay, Kepsut/Balıkesir 1990, Üniversite mezunu, Hemşire (21.01.2017).
KK-9: Banu Küçükçakır, Ankara 1982, Üniversite mezunu, Ev Hanımı (20.01.2017).
KK-10: Ayşe Kocaer, Bigadiç/Balıkesir 1988, Sınıf öğretmeni. (21.01.2017).
KK-11: Nebibe Bozkurt, Yaylabayır köyü/Balıkesir 1965, İlkokul mezunu. (20.01.2017).
KK-12: Gözde Balkan, Balıkesir 1994, Önlisans çocuk gelişimi bölümü mezunu. (24.01.2017).

2. Yazılı Kaynaklar

- And, M. (2007). *Oyun ve Bugü Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Bateson, P. ve Martin, P. (2014). *Oyun, Oyunbazlık, Yaratıcılık ve İnovasyon* (S. Kırgezen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Dönmez, Baykoç, N. (1992). *Oyun Kitabı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
Huizinga, J. (1995). *Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Özdemir, N. (2006). *Türk Çocuk Oyunları*. (I. C.). Ankara: Akçağ Yayınları.
Özhan, M. (1997). *Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü*. Ankara: Feryal Matbaası.
Tezcan, M. (1977). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Ankara: Doğan Matbaası.
Yıldırım, D. (1989). Sözlü Gelenek Kültürü, *Milli Folklor Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart, 1(1), 6-8.

